

TOPICAL ISSUES OF FILM AND TELEVISION ARTS

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-237-1-19>

THE IMAGE OF A MUSICIAN IN MODERN CINEMA

ОБРАЗ МУЗИКАНТА В СУЧАСНОМУ КІНЕМАТОГРАФІ

Karanda M. V.

*Candidate of Philosophical Sciences,
Associate Professor of the Department
of Philosophy and Cultural Studies*

Каранда М. В.

*кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії
та культурології*

Yankiv M. S.

*Graduate Student of the Philosophy
and Cultural Studies Department
T. H. Shevchenko National University
«Chernihiv Colehium»
Chernihiv, Ukraine*

Янків М. С.

*магістрантка кафедри філософії
та культурології
Національний університет
«Чернігівський колегіум»
імені Т. Г. Шевченка
м. Чернігів, Україна*

Культурний імідж України завжди супроводжував наратив про співочу націю. Це твердження живиться і сьогодні як згадкою про мелодійність мови (принцип фонетичного повнозвуччя), так і апеляцією до пісенної спадщини і активним її використанням більшістю українців. Особливо прикметно у рік російської агресії та трагічних випробувань української держави і народу виглядає феномен музичного флешмобу. Пісня «Ой у лузі червона калина» стала у 2022 році комунікативним маркером, її виконують як українці, так і іноземці на знак солідарності у боротьбі за демократичні цінності. Музика і музикант таким чином стають виразником цінностей суспільства. Тому актуальним є вивчення більш широкого питання: культурне наповнення і функції образу музиканта, який втілюється у наймасовішому і найвпливовішому мистецтві сьогодення – кінематографі.

Обрана тема є малодослідженою в літературі. Проте у пригоді стали праці відомих українських істориків та теоретиків кіно, таких як Л.Брюховецька [1] (аспект осмислення поетичного стрижня в кіно), Г. Дмитрієва-Буряк [2] (відкриття духовного світу героя на екрані),

Є. Загданський [3] (проблема кінематографічного образу), І. Зубавіна [4] та Н. Капельгородська [5] (комплексний огляд кінематографу Незалежної України). За методологічну основу стали також праці культуролога О. Колесник [6], [7] для інтерпретації образу митця засобами кіно.

Тема «Мистецтво і митець у кіно» охоплює занадто широкий спектр проблем для дослідження, її художнє втілення покликало до життя декілька сотень кінематографічних творів. Тому коло нашого дослідження свідомо звужуємо до висвітлення образу музиканта в кінематографі кінця ХХ – початку ХХІ століть.

Музикант – це натура вдумлива і експресивна, адже має справу з одним із найабстрактніших видів мистецтва і відображує світ та людину не описово, а в сутнісних зрізах. Кінематограф кінця двадцятого – початку двадцять першого століть навпаки, у своїй мейнстрімній версії часто виступає в ролі оповідача. Найзручнішим жанром для сценариста і режисера, щоб донести оповідь про митця та зокрема, музиканта, є байопік. Проте в середині самого жанру є різновиди, що урізноманітнюють подачу біографії головного героя, про що говорить у статті К. Сечіна [9].

Для творців класичного байопіку важливо показати глядачам, як розгортався шлях до успіху і який саме вплив здійснив музикант на історію мистецтва. Наприклад, так відображена доля джазового співака Рея Чарльза у фільмі «Рей» 2004 р. кінорежисера Тейлора Гекфорда. Інколи автори сценарію та режисер прагнуть показати не тільки особистість, а й дати ширшу картину цілого покоління чи важливе для культури музичне явище. У цьому випадку це скоріше синтез байопіка та історичного фільму, як це було зроблено у драмі Олівера Стоуна 1991 року для висвітлення феномену групи «The Doors».

Художній байопік приверне увагу глядача до реальної події, проте всі персонажі будуть вигадані. Достатньо яскраво це реалізував український режисер Олесь Санін у стрічці «Поводир» 2014 року, приділивши значну увагу історичним реконструкціям. Фантастичний або псевдобайопік покликаний здивувати глядача альтернативною історією про відому історичну персону, як це вдалося Мілошу Форману стосовно Моцарта у фільмі «Амадей» у 1984 році або менш змістовно вдало, але видовишно – Бернарду Роузу стосовно Пагніні у «Скрипалі Диявола» 2013 року. Напівбайопік – це використання реальної історії як трампліну для створення художньої оповіді з вільним мотивуванням, де вгадати персону можна, хоч ім'я та деталі будуть змінені. Частково це стосується, наприклад переможця Канського фестивалю 2001 року стрічки Міхаеля Ганеке «Піаністка», де проступають деталі

автобіографії письменниці Ельфріди Елінек, авторки екранізованого роману.

Музичне мистецтво у своїй суті об'єднує і музикантів-виконавців, і музикантів-композиторів. Кіно із рівною увагою створює образи обох груп. Проте часто саме виконавська майстерність (фільм «Одержимість» 2014р. Дам'єна Шазеля), чи її втрата (стрічка «Переписуючі Бетховена» Агнешки Холланд 2004 року) призводять до найефектніших сценарних ходів у сучасному кіно.

Історію Емінама – «білого короля репу» динамічно розповідає фільм «Восьма миля» 2002р. кінорежисера Кертеса Хесона. Ідеєю синтезу культур цей фільм наближається до роботи База Лурмана «Елвіс», що побачила екрани 2022 року. Творчий колектив доносить глядачеві трагедію деструкції особистості короля рок-ен-ролу Елвіса Преслі як заручника шоу-бізнесу, значно ретушуючі питання наркозалежності, проте чітко акцентує на головному досягненні музиканта – популяризації «негритянського» контенту як гідного творчого складника у музиці білих виконавців.

Історію становлення гурту Queen, одного з головних поп-рок-гуртів світу, демонструє фільм режисера Браяна Сінгера «Богемна рапсодія» 2018р. У культурологічному сенсі це оповідь про зростання толерантності як до нетрадиційної сексуальної орієнтації героя, так і до людей з ВІЛ. Мистецькі цінним є оприлюднення за допомогою фільму невідомого раніше музичного матеріалу легендарної групи.

Зближення геніального фільму «Піаніст» 2002 р. Романа Полянського та вже згаданого «Поводиря» О. Саніна можливе не тільки за жанровими і тематичними векторами. Спільна контекстуальна ідея фільмів: музика, і народна, і композиторська, але забарвлена етнічно, є генокодом, рефлексією та совістю народу. Навіть провокатором совісті у ворога.

У побудові образу музиканта важливо зважити на головні стилістичні особливості «поетичних» фільмів, які всебічно проаналізувала Л.Брюховецька [1, с. 199].

Частково ці риси присутні так чи інакше у фільмі О.Саніна «Поводир», що дає певні підстави говорити про неперервність української поетичності у кіно. Для посилення поетичності відомий музикант Тарас Компаніченко зіграв одного з кобзарів, втілюючи ідею антисталінського спротиву. Народні частівки сприяли розкриттю цієї ідеї. Так образ кобзарів став поетично-збірним і водночас історично точним.

Таким чином у сучасному кінематографі представлені образи музикантів і композиторів, і виконавців, у їх біографіях домінує синтез байопіка та історичного фільму. Українське кіно долучено до світової культурної тенденції, зберігаючи власну національну поетичальність. Образ музиканта в сучасному кіномистецтві ретранслює як культурні здобутки митця, допомагає осягнути естетичне значення особистості, так і ставить питання історичної правди, толерантності, передає важливі актуальні соціальні меседжі.

Література:

1. Брюховецька Л.І. Специфіка поетичного бачення в мистецтві кіно. Наукові записки НаУКМА. 1999. Т. 9 : Спеціальний випуск : у 2 ч. Ч. 1. С. 198–202.
2. Дмітрієва-Буряк Г.Є. Сучасність і духовний світ героя на екрані. Київ, 1988. 148 с.
3. Загданський Є. П. Фільми, образи і формули. Київ: Наукова думка, 1970. 192 с.
4. Зубавіна І.Б. Кінематограф незалежної України: тенденції, фільми, постаті. Київ, 2007. 296 с. URL: http://www.mari.kiev.ua/PDF/Zubavina-KINO_NEZALEZH_UKR.pdf (дата звернення: 24.08.2022).
5. Капельгородська Н.М., Глущенко Є.С. Український телефільм в контексті вітчизняної культури ХХ століття. Київ, 2003. 166 с.
6. Колесник О. С. Вступ до культурологічної інтерпретології. Курс лекцій [Текст] : навчально-метод. посіб. Чернігів, 2017. 268 с. URL: <http://erpub.chnpu.edu.ua:8080/jsui/handle/123456789/2692> (дата звернення: 24.08.2022).
7. Колесник О.С. Художня інтерпретація інваріантних образів. Міжнародний вісник: Культурологія. Філологія. Музикознавство. Київ, 2013. № 1. С. 41– 46.
8. Молоде кіно України: дайджест / Нац. Спілка кінематографістів України, М-во культури України, Ред. журн. «Кіно-Театр» / упоряд. Л. Брюховецька. Київ: Журн. «Кіно-Театр», 2005. 36 с. URL: <https://elib.nlu.org.ua/object.html?id=2785> (дата звернення 24.08.2022).
9. Сечіна Карина. Деконструкція жанру: байопік. Про відмінні риси, класифікацію та яскраві приклади в кіно. URL: <https://moviegram.com.ua/deconstruction-of-genre-biopic/>